

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију: Филолошки факултет Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Проф. др Радојка Вукчевић, редовни професор, наука о књижевности, америчка књижевност, 28. 09. 2005, Филолошки факултет Универзитета у Београду2. Проф. др Весна Лопичић, редовни професор, наука о књижевности, англоамеричка књижевност и култура, 2. 3. 2009, Филозофски факултет Универзитета у Нишу3. Проф. Др Биљана Дојчиновић, ванредни професор, наука о књижевности, 1. 11. 2011, Филолошки факултет Универзитета у Београду
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Драгана, Ратибор, Радошевић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 1.10.1977. Прокупље, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 23.12.2009. године, Београд, <i>Приповедни поступци у романима Маргарет Етвуд</i></p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: канадска књижевност</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
СЛИКЕ АМЕРИЧКОГ ЈУГА У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.</p> <p>Докторска дисертација кандидаткиње мр Драгане Р. Радошевић СЛИКЕ АМЕРИЧКОГ ЈУГА У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА садржи укупно 204 странице (формат А4, фонт Times New Roman, проред 1,5) од којих прве три идентификационе странице (наслов на српском, енглеском и руском) нису нумерисане, док су следеће странице означене римским бројевима: страница са именима ментора и чланова Комисије, Изјаве захвалности, Резиме (на српском и енглеском) и Садржај. Затим слиједи 28 страница Увода (1-29).</p>

Главни део дисертације (29-191) састоји се од текста саме тезе (29-159), Закључка (170-179) и Литературе (179-191); 3 странице Прилога обележене римским бројевима I–III (Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу) и Биографије аутора са објављеним радовима означеном римским бројем IV.

Сам текст чини девет поглавља –**УВОД** (1-21); **ЗАКЉУЧАК** (170-179); **ЛИТЕРАТУРА** (179- 191) и шест поглавља која се деле на маље цјелине.

Увод се састоји од два дијела: 1.1 Вилијам Фокнер – „најјужњачкији” од свих писаца и 1.2. Нови историзам и културни материјализам.

Након увода следи главни део дисертације подељен у шест поглавља односно шест слика.

Друго поглавље названо је **СЛИКА ПРВА: АМЕРИЧКИ ЈУГ И РОБОВЛАСНИЧКИ СИСТЕМ**. У њему се налази потпоглавље Фокнер: критичар-револуционар или идејни критичар?

Треће поглавље **СЛИКА ДРУГА: АМЕРИЧКИ ЈУГ И РАСИЗАМ** обухвата четири потпоглавља: 3.1. Фокнеров одговор на расизам у очима књижевне критике (57-59); 3.2. Југ у доба када је Фокнер писао о расизму (60-85); 3.3. Афроамериканац дефинисан насиљем, полом и расом (86-91); 3.4. Мешање раса и проклетство мулата (92- 96). У оквиру последњег поглавља „Мешање раса и проклетство мулата“ даље се издвајају 3 цјелине 3.4.а Мешање раса у Фокнеровим романима (97- 101); 3.4.б Лик мулата у Фокнеровим делима (102-109); 3.4.в. Фокнеров став према проблему расног мешања (110-112)

Четврто поглавље названо је **СЛИКА ТРЕЋА: РАТ У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА** (113-130). Ово поглавље обухвата три потпоглавља: 4.1. Рат сагледан из необичне перспективе: Рат без бојишта (118- 122); 4.2. Улога робова у исходу Грађанског рата (123-126); 4.3. Фокнерови женски ликови у Грађанском рату (127-130).

Пето поглавље носи назив **СЛИКА ЧЕТВРТА: ЕКОЛОГИЈА У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА- МЕСТО ТРАУМЕ** (131-148).

Шесто поглавље дефинише **СЛИКУ ПЕТУ: ПРОШЛОСТ КОЈА СЕ ПОНАВЉА И НИКАД НЕ ПРОЛАЗИ** (149-158).

Седмо поглавље истражује **БОЛ ПРОМЕНА- БОРБА СЕНКИ СТАРОГ ЈУГА И ВРЕДНОСТИ МОДЕРНОГ ДОБА** (159-169).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Први дио увода под насловом **ВИЛИЈАМ ФОКНЕР- „НАЈЈУЖЊАЧКИЈИ“ ОД СВИХ ПИСАЦА** образлаже утемљеност прозних дјела Вилијама Фокнера на специфичном региону америчког Југа. На примеру свих Фокнерових романа и трију кратких прича укратко су изнети они аспекти јужњачке културе и друштва значајни за разумевање слике Југа коју је Фокнер имао на уму стварајући имагинарни свет Јокнапатофе. Изнета су дјела која су послужила као значајнији извори којима се Радошевићева служи у овом истраживању: *Фокнер: Биографија* аутора Џозефа Блотнера; *Вилијам Фокнер и јужњачка историја* аутора

Џоела Вилијамсона; *Енциклопедија Вилијама Фокнера* аутора Роберта Хамблина и Чарлса Пека; *Историја Афроамериканаца* коју су написали Робин Кели и Ерл Луис; биографија Вилијама Фокнера, новијег датума, коју је написао Џеј Парини; *Историјски корени Јокнапатафе* аутора Дона Дојла и *Фокнер и мит: митолошки мотиви у Фокнеровом приповиједању* ауторке Радојке Вукчевић.

Други део увода под насловом **НОВИ ИСТОРИЗАМ И КУЛТУРНИ МАТЕРИЈАЛИЗАМ** истиче принципе ова два књижевно теоријска правца ослањајући се на Гринблатово *Ренесансно самообликовање од Мора до Шекспира* и *Шекспировска преговарања*, интервју Радојке Вукчевић са Стивенем Гринблатом и тумачења ова два књижевно историјска правца које су изнели Владислава Фелбабов и Зденко Лешић. Мр Драгана Радошевић указује на који начин је прозна дела Вилијама Фокнера могуће истраживати са становишта новог историзма и културног материјализма.

У другом поглављу **СЛИКА ПРВА: АМЕРИЧКИ ЈУГ И РОБОВЛАСНИЧКИ СИСТЕМ** кандидаткиња Радошевић анализира Фокнерове слике робовласништва. У овом дијелу тезе мр Драгана Р. Радошевић користи савремене изворе, као што је *Историја народа у Сједињеним Америчким Државама* историчара Хауарда Зина, али такође проучава и историјске списе из доба робовласништва, који су Фокнеру могли послужити као модел за стварање ликова и догађаја у његовим делима. Кандидаткиња Радошевић је изучавала правне и законске акте предратног Југа, интервјује бивших робова, записе робовласника – као што је студија Џона Спенсера Басета под називом *Плантажа надзорника* – те дневнике власника плантажа, међу којима је најзначајнији дневник савременика Фокнеровог деде, господина Лика, као и писане записе одбеглих или касније ослобођених робова. Позивајући се на низ опречних идеја које су изнели књижевни критичари као и анализом Фокнерових романа односно упоређивањем слика робовласничког система представљеног у Фокнеровим дјелима на једној страни и у наведеним историјским текстовима на другој страни, Радошевићева покушава да одговори на питање да ли је Фокнер критичар-револуционар или само идејни критичар робовласничког система. На питање да ли је Фокнер верно предстврио робовласнички систем на Југу она одговара да је „Фокнеров одговор на робовласништво сјајан пример новоисторијског става да је историју немогуће објективно и непристрасно представити. Док се, са једне стране, Фокнер супротставља идеји робовласништва, његов одговор на институцију робовласништва на Југу илуструје време и атмосферу периода у којем је живео и стварао, а то је атмосфера послератног Југа.“

У трећем поглављу **СЛИКА ДРУГА: АМЕРИЧКИ ЈУГ И РАСИЗАМ** Радошевићева проучава значење и значај јужњачке расне идеологије и утицаје коју је та идеологија имала на Фокнера и на формирање његовог књижевног одговора на тему расизма. Ово поглавље настоји да одговори на питање: Да ли су и на који начин Фокнерова књижевна дела била производ културно-историјског контекста, односно друштвених превирања везаним за питање расизма у Фокнеровом окружењу? У тумачењу Фокнеровог одговора на расизам на Југу, Радошевићева се осим на савремене историјске изворе, ослања и на Фокнерове говоре и интервјује на ову тему, као и изворе који указују на Фокнеров лични однос према Афроамериканцима из свог окружења – на пример, однос према Каролини Бар и осталим слугама у његовом домаћинству – као и његов однос према писцима афроамеричког

поријекла. Она тумачи приче, анегдоте, традицију и обичаје везане за афроамеричку културу и културу бијелаца на Југу, те то упоређује са начином на који је Фокнер уносио такве слике у своја прозна дела.

На примерима из романа у којима се Фокнер бави проблемом расизма са нагласком на романе *Авесаломе*, *Авесаломе!*, *Сићи*, *Мојсије* и *Светлост у агусту* мр Драгана Д. Радошевић анализира књижевне елементе које Фокнера издвајају од осталих писаца свог времена. Радошевићева у овим романима налази следеће књижевне елементе који Фокнера разликују од његових савременика и који говоре у корист тврдње да је Фокнер изразио неслагање са расизмом свог доба; прије свега, покушај да се сагледа проблем расизма на Југу; атипично осликавање Афроамериканаца у односу на лик Афроамериканца осликан у дотадашњој књижевности; инсистирање на постојању афроамеричке културе: богате, лепе и независне од културе белаца на Југу; уношење елемената афроамеричке музике у своје рукописе и томе слично.

Ово поглавље даље истражује појам Афроамериканаца који је у периоду након Грађанског рата био дефинисан насиљем, полом и расом и појмом линчовања као специфичним видом приношења жртве.

Конечно, у овом поглављу кандидаткиња Радошевић анализира мијешање раса и проклетство мулата у Фокнеровим дјелима. Прати се поријекло људи мијешаних раса на америчком Југу, тумаче се њихови животи и судбине. Прати се настанак и развој мулато ликова у америчкој књижевности и упоређује са мулато ликовим ау Фокнеровим дјелима. Тумачи се Фокнеров став према проблему расног мијешања.

У четвртом поглављу **СЛИКА ТРЕЋА: РАТ У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА** мр Драгана Р. Радошевић покушава да одговори на питање: да ли су слике америчког Југа у Фокнеровим делима биле условљене временом и местом, то јест историјским контекстом у коме су настала. Она користи писане извора на ову тему: новинске чланке из 1910. године, када су локалне новине почеле да објављују колумну под називом *Конфедерација*, испуњену сећањима на рат и снажним реакцијама које је прослава педесетогодишњице рата у Сједињеним Америчким Државама изазвала код Јужњака; писма и дневнике војника из рата, сакупљене од стране Дона Дојла, који их је и објавио у својој књизи *Фокнеров Грађански рат у фикцији, историји и сећању*.

Анализирајући слике рата у Фокнеровим делима Радошевићева се осврће и на Фокнерову породичну историју, заслуге Фокнеровог прадеде, истакнутог пуковника у Грађанском рату, Вилијама Кларка Фокнера, те Фокнерово познанство са ветеранима Америчког грађанског рата, анегдоте о Фокнеровом „учешће“ у Првом светском рату и приче о Америчком грађанском рату које је Фокнер, као дечак, са одушевљењем слушао на градском тргу. Мр Драгана Р. Радошевић издваја утицај оних људи из Фокнеровог окружења који су били опседнути Америчким грађанским ратом и који су посједовали исцрпно знање на ову тему, попут: Фокнеровог ментора и пријатеља, Фила Стоуна, Фокнерове комшиница и пријатељица, Мејд Мороу Браун, Фокнерове дадиље, Каролине Бар, као и других слуга у Фокнеровом дому који су препричавали ратна дешавања из свог искуства као робова. Кандидаткиња Радошевић закључује да је Фокнер предствлио рат из необичне перспективе коју она назива „Рат без бојишта“, јер Фокнер никада не описује ратиште и страхоте ратова

већ друштвених наслеђа рата на Југу и психолошке последице рата које су јужњацима донеле понижавајуће искуство пораза.

Са становишта културног материјализма Радошевићева проучава новине које је Фокнер унео у књижевну традицију испитујући рат са становишта занемарених дјелова историје, то јест из перспективе занемарених наратора: жена и робова.

У петом поглављу под називом **СЛИКА ЧЕТВРТА: ЕКОЛОГИЈА У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА- МЕСТО ТРАУМЕ** анализирају се еколошке слике у Фокнеровим делима са становишта еколошке критике. Овај књижевно-теоријски правац омогућио је кандидаткињи Радошевић да осветли још један од слојева значења у Фокнеровим делима и да спозна да је у Фокнеровим делима немогуће издвојити природу од културе и културу од природе. У Фокнеровим романима и кратким причама немогуће је говорити о природи независној од људског деловања и људске својести, или пак о људском деловању и људској свијести независној од природног света.

У проучавању еколошких слика у Фокнеровим делима Радошевићева се ослања на записе историчара природе Фокнеровог доба о сечи шума и разарању природе; на студије о успону дрвне индустрије двадесетих година двадестог вијека; на животне услове радника у пилани.

Шесто поглавље **СЛИКА ПЕТА: ПРОШЛОСТ КОЈА СЕ ПОНАВЉА И НИКАД НЕ ПРОЛАЗИ** фокусира се на специфичан начин описа прошлости у Фокнеровим делима и поставља питање да ли такво сагледавање прошлости вуче коријене из јужњачке припадности. Проучавајући начин на који пројекција прошлости функционише у јужњачкој култури и Фокнеровим дјелима мр Драгана Радошевић закључује да Фокнерови ликови понављају образац културног и симболичког поретка заснованог на патријархату Југа, то јест јужњачке културе, чиме објашњава „прошлост која не пролази” у Фокнеровим делима.

Радошевићева се такође бави анализом Фокнеровог односа према прошлости и закључује да је Фокнер изразио немогућност објективног описа историје. Када у романима *Док лежах на самрти*, *Бука и бес*, *Авесаломе*, *Авесаломе!* Фокнер користи више наратора који говоре исту причу из различитих углова он нам и тиме указује на немогућност објективног сагледавања прошлих догађаја, закључак је Радошевићеве.

У седмом поглављу **БОЛ ПРОМЕНА- БОРБА СЕНКИ СТАРОГ ЈУГА И ВРЕДНОСТИ МОДЕРНОГ ДОБА** мр Драгана Р. Радошевић у Фокнеровим дјелима анализира слике бола промјена на Југу. Међу овим промјенама које Јужњацима задају бол, а Фокнеру тему за промишљање и књижевно стварање налазе се: расне и класне друштвене промене, промјене настале налетом новог морала модерног доба, шок модернизма, настанак богохулног покрета, убрзану механизацију и модернизацију Југа.

Анализа бола промјена на Југу у Фокнеровим дјелима резултирала је закључком кандидаткиње Радошевић да је текст историјска компонента с обзиром на то да Фокнер без наклоности посматра „морал“ новог доба, док се истовремено руга јужњачкој заробљености у мит предратног Југа и сентименталној чежњи за овим периодом.

Последње, **закључно поглавље**, сумира резултате докторске дисертације Драгане Р.

Радошевић.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. „Оправданост сврставања Маргарет Етвуд у писце феминистичке прозе“ у Часопису за језик, књижевност и културу *Речи* бр. 5/2012. Факултет за стране језике Алфа БК универзитета
2. „Контраст у песмама Вилијама Блејка“ у Часопису за језик, књижевност и културу *Речи*, Факултет за стране језике Алфа БК универзитета, бр 1/7, 2015.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Мр Драгана Р. Радошевић је у студиозном и теоријски утемељеном испитивању слика америчког Југа у дјелима Вилијама Фокнера користећи се средствима и методама новог историзма и културног материјализма представила резултате својих истраживања приказаних у приложеној дисертацији и формулисаних у закључном делу рада.

Анализирајући начине на које је Вилијам Фокнер у својим књижевним дјелима представио слике америчког Југа са акцентом на оне аспекте јужњачке идеологије и културе који су извршили највећи утицај на обликовање специфичног начина живота Југа, Радошевићева је указала да је Фокнерово књижевно стваралаштво било условљено местом на ком је живео и временом у којем је живео.

Анализирајући слике ропства, приказане у Фокнеровим делима, истраживање кандидаткиње Радошевић је указало да се Фокнерове слике робовласништва разликују од слика робовласништва приказаних у историјским списима и у искуствима некадашњих робова.

Једна од најупечатљивијих разлика је уочљиво изостављање слика физичке бруталности над робовима – слика бичевања, сексуалног злостављања, мукотрпног физичког рада, нехуманих животних услова, изгладњавања, раздвајања од породице, одузимање дјецe мајкама, па чак и убистава робова, којима је обиловала историја предратног Југа. Од осталих елемената које ублажују слике ропства у Фокнеровим делима Радошевићева је издвојила: најчешће изношење искуства ропства из перспективе белаца, а из перспективе робова – веома ријетко; дискутабилност кредибилитета најелоквентнијих противника ропства у Фокнеровим делима, а самим тим и кредибилитет њихових залагања; идеју (која се супротставља историјским подацима) да су робови били терет својим господарима; приказивање идиличних слика робова и њихових господара, као и очинску љубав коју господари гаје према робовима (карактеристичним за плантажерске романе) итд.

Фокнерова морална осуда робовласништа најоштрија је, закључује мр Драгана Р. Радошевић, када се поставља ван контекста старог јужњачког друштва, међу Индијанцима или на Хаитију, јер у том случају историјски контекст мијења позицију у односу на настанак дјела: Јужњак не описује ропство на Југу, већ описује робовласништво у друштву изван свог.

Овакво виђење Фокнеровог одговора на робовласништво потврђује новоисторијски става да је историју немогуће објективно и непристрасно представити. Док се, са једне стране, Фокнер супротставља идеји робовласништва, његов одговор на институцију робовласништва на Југу илуструје вријеме и атмосферу периода у којем је живио и стварао, а то је атмосфера послератног Југа.

Анализом слика расизма, додатно је потврђен закључак да су Фокнерове слике Југа биле условљене његовим временом и местом. Рођен на Југу око дијве стотине година након формирања јужњачке расне идеологије, истиче мр Дргана Р. Радошевић, а будући да је живио у доба процвата ове идеологије, Фокнер није био (тешко је замислити је могао бити) неосјетљив на расну идеологију Југа. Штавише, Фокнер је живео на дубоком Југу у Мисисипију, где је та идеологија имала посебан значај, и подразумјевала је да разлика између црне и бијеле боје коже представља биолошку, генетску, моралну и интелектуалну различитост. Фокнер је осудио расизам, али, под утицајем друштва и традиције, свјесно или несвјесно, он у своју прозу уноси елементе који га удаљавају од самоувереног критичара расизма.

Мр Дргана Р. Радошевић истиче и да су умјетност и друштво међусобно повезани проучавањем мулато ликова у Фокнеровим делима. Мијешање раса Фокнер је у својим дјелима представио као последицу робовласничког система, као метафору за хаотичну и

расизмом испреплетану историју америчког Југа, као угрожено стање мушкости, то јест мужевности бјелаца на Југу, те као претњу основним правилима на којима је почивало јужњачко друштво.

У осликавању рата, Фокнеров одговор је такође био условљен временом и местом, наглашава мр Дагана Р. Радошевоћ. Ове слике формиране су под утицајем дјетињства проведеног на Југу, обележеног ожилцима и сјећањима на Амерички грађански рат, као и под утицајем тадашњих светских дешавања – Првог светског рата, Другог светског рата и Хладног рата. Фокнеров опис рата управо је онакав каквим би га предстваио неко ко дубоко проживљава идеју рата, а да никада у њему није учествовао. Фокнер се ратом не бави директно, тврди кандидаткиња Радошевић, описивањем војних догађаја из самог рата, већ слика социјално и друштвено наслеђа рата, као и психолошке последица рата које су Јужњацима донијеле понижавајуће искуство пораза. Анализирајући Фокнеров одговор на рат, Радошевићева је дошла и до сазнања да се његов опис рата уклапа у становиште културног материјализма, које се усредсређује на оне друштвене сегменте хијерархије који су на дну друштвене лествице. Фокнер такође уноси новину у књижевну традицију када испитује рат (пре свега Амерички грађански рат) са становишта занемарених делова историје, то јест из перспективе занемарених наратора: жена и робова.

Изучавајући робовласништво, расизам, мешање раса, ратове, слике природе и еколошких поремећаја, утицаје прошлости на садашњост, напредак науке и технике, односно модернизацију руралног Југа, те друштвене промене на Југу и отпор према овим променама у Фокнеровим делима Радошевићева је потврдила идеју и новоисторичара да су књижевни текстови не само саставни дјелови историје већ и силе које заједно дјелују мењајући ток историје. Залазећи у подручја историје, политике, економије и културе доба у коме је Фокнер живио и стварао мр Драгана Р. Радошевић је потврдила утицај друштвено-политичких утицаја на слике америчког Југа у Фокнеровим прозним делима и тиме дошла до нових сазнања о целокупном Фокнеровом корпусу. То потврђује да је докторска дисертација кандидаткиње Драгане Радошевић испитала слике америчког Југа у дјелима Вилијама Фокнера на начин на који ова тема до сада није истраживана у нашој англистици.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Драгана Р. Радошевић протумачила је резултате свог опсежног и темељног истраживања на релевантан начин, веома прегледно и систематично, доследно примјењујући изабрану теоријску матрицу на слике америчког Југа и њихово мјесто и улогу у Фокнеровој поезици. Резимирала је своје налазе концизно и јасно и представила их јасним и прецизним и научним језиком. Оваквим приступом Фокнеровом дјелу дошла је до веома значајних сазнања која ће несумњиво обогатити српску англистику.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже: Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да прихвати докторску тезу под насловом **СЛИКЕ АМЕРИЧКОГ ЈУГА У ДЕЛИМА ВИЛИЈАМА ФОКНЕРА**, а кандидату мр Драгани Р. Радошевић одобри приступ усменој одбрани рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ.

1. Проф. др Радојка Вукчевић, редовни професор
2. Проф. др Весна Лопичић, редовни професор
3. Проф. Др Биљана Дојчиновић, ванредни професор